

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ У 1996 РОЦІ

ЛЕОНІД МАЦКЕВИЙ

У роботах експедиції Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України приймали участь студенти-практиканти Львівської академії мистецтв, учні школи с.Крупського Миколаївського району Львівської області та члени товариства «Давне минуле». Загальні питання природного середовища вирішувались І.М.Грушевським (Львівський державний університет), стратиграфічні спостереження велись Л.Старкелем (Інститут географії Польської академії наук), О.Захарчук (Львівський державний університет) і Г.І.Панахид (Інститут екології Карпат НАН України), проблеми біологічного плану — В.В.Гуменюком (Інститут землеробства і тваринництва НАН України), а петро-мінералогічного — Р.В.Ігнатенком (Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України). Це дозволило комплексно підходити до інтерпретації результатів польових і камеральних робіт.

Стационарні дослідження проведені в печерно-скельних порожнинах Львів VII і Прийма I, а охоронно-рятівні та розвідкові — на пам'ятках переважно під відкритим небом — Розвадів II, Верин VIII і Кульчиці IX та в печерних — у навісах Прийма VII і Львів VIII.

Продовжені багаторічні дослідження багатошарової печерно-скельної пам'ятки Львів VII (Навіс Романа-Чортова Скеля-Каменоломня), відкритої експедицією у 1994 році. Пункт розташований на східній околиці м.Львова, на території біосферно-ландшафтного заказника Чортова Скеля, за 1,45 км на південь від с.Лисиничі та за 2,5 км на північний захід від м.Винники. На південь від утвору фіксується р.Марунька, а з півночі — р.Полтва. Порожина розташована на IV терасі при її стику з V терасою, на висоті 60-65 м від урізу річок, при північній орієнтації входу в неї. Тут, на північно-східній околиці головного скельного вапнякового останця, на місці колишньої каменоломні, в межах навісу і на площадці перед ним, до видовженого в північному напрямі розколу, зроблено прирізку в 10 м² у північно-східній частині пам'ятки. Таким чином, загальна площа розкритої на даному пункті поверхні доведена до 49 м². Південно-східну прирізку 1995 року досліджено до глибини 240 см, а прирізку 1996 року — до глибини 60 см від поверхні. Стратиграфічні умови східної стінки розкопу досить суттєво відрізняються від західної, перш за все, більшою потужністю голоценових відкладів. Усього зафіксовано близько 1500 знахідок, переважна кількість яких — фауністичні рештки.

Найдавніший пласт знахідок представлений другим палеолітичним шаром пам'ятки, простеженим у південно-східній прирізці до розкопу, доведений до глибини 240 см від поверхні. Згідно C₁₄, комплекс датується 11350±110 років від наших днів. Серед фауністичних решток К.А.Татариновим визначені мамонт, кінь, олень північний. Із кам'яних виробів — виявлені нуклеус, скребки й різець. Зафіксовані також крем'яні гальки та деревина скам'яніла.

У третьому літологічному горизонті, в темно-сірому суглинку, на глибинах від 140-160 см до 200-220 см від поверхні, простежено верхній палеолітичний комплекс. Шар датується Ки-5414, -11180±90 років від наших днів. З фауністичних решток тут переважають кістки північного і благородного оленя та коня. З кам'яних виробів — наявні скребки, пластина, гальки крем'яні.

У другому літологічному горизонті, на глибині 100-160 см від поверхні, в ранньоголоценових відкладах зафіксовано культурний шар доби мезоліту. Згідно Ки-5413 за C₁₄ отримана дата 8500±70 років від наших днів. Із фауністичних решток визначені олень благородний і північний, лисиця, борсук, інші види. Відзначимо також мушлі моллюсків гелікс і уніо та скам'яніле дерево. Із крем'яних виробів наявний нуклеус, пластинчасі сколи, скребки, ножі та різці.

До ранньоскіфського часу, простеженого в першому літологічному горизонті, віднесено специфічний посуд і остеологічні рештки. Очевидно до цього ж комплексу належить і крем'яний скребок-вістря.

Продовжені роботи й на стоянці Львів VIII, відкритій експедицією в 1994 році. Пам'ятка розташована на східній околиці м.Львова, в урочищі Чортова Скеля-Останець. Тут на п'ятій терасі, на висоті 75 м від урізу ріки, впритул до середньої частини західної стінки північно-східної частини головного вапнякового останця, закладено шурф 1x2 м. Очевидно в даному мікрорайоні знаходився навіс або грот, що були знищені при роботах по здобичі каменю. При шурфу-

ванні зафіксовано інтенсивно зруйнований культурний шар у відкладах, близьких до підрунтя В. Скельне дно досягнуте на глибині 90-110 см від поверхні. Крім крем'яних виробів, знайдених при шурфовці (пластина та два уламки); на площі 25x30 м у ниркоподібній частині кам'яного останця, зібраний підйомний матеріал, що складається з уламка пластини, відщепу, а також трьох крем'яних відходів. Пам'ятка віднесена до групи мезолітичних стоянок типу Лука II-Кам'яниця II.

Продовжені багаторічні роботи, розпочаті в 1987 році, в печерно-скельному ансамблі Прийма I, за 1 км на південний захід від с.Прийма Миколаївського району. Пам'ятка знаходиться в урочищі Німечка, на мису, на лівому, північному березі пересихаючого влітку потічка Безіменного, лівого допливу Дністра. Досліджувався п'ятий (верхній) ярус цього утвору, що представлений похованим гротом, довжиною і шириною 6 м і висотою 1,6-1,8 м та площадкою перед ним, що має скельне дно. Цей об'єкт знаходиться на рівні 45 м від тальвету балки і 375 м над рівнем моря. У звітному році у гроті розкрито 2 м², що загалом нараховує уже 18 м² дослідженої розкопками площі. Попередні 200 знахідок були поповнені ще 150 артефактами, які представлені майже виключно кістками тварин. Роботи підтвердили й доповнили стратиграфічні спостереження 1993 і 1995 років, дозволили уточнити конфігурацію грота. Це, перш за все, наявність одного культурного шару, потужністю 10-20 см, що залягає в 15-20 см від скелястого дна утвору. Згідно Ки-4583, шар датується 45600±450 років від наших днів. Виявлено два гостроконечника, кістки печерного ведмеда, зайця, дрібних гризунів і птахів. Всі п'ять зубів печерного ведмеда, знайдених при розкопках, зафіксовані поблизу виходу із грота. Пам'ятка залишається, згідно наявної інформації, найдавнішим поселенням (мисливським табором) у печерних утворах материкової України (виключаючи Крим).

Відзначимо й охоронно-рятувальні роботи на території майстерні по виробництву кістяних знарядь Прийма VII (Ки-4533, -6090±40 і Ки-4534, -7020±30 років від наших днів). Пам'ятка знаходиться за 0,75 км на південний захід від с.Прийма. Тут перед навісом і частково на площадці перед ним, на площі 6 м² виявлено близько 1200 артефактів, серед яких переважають кістки тварин (виключно — диких видів), а тому числі 302 оброблених і три крем'яні пластини. Поповнено остеологічні матеріали, представлені кістками дрібних ссавців.

З пункту під відкритим небом Розвадів II зібраний комплекс майже виключно крем'яних виробів. Пам'ятка виявлена експедицією у 1994 році за 1 км на схід від с.Розвадів Миколаївського району, в урочищі Діброва. Пункт розташований на сучасному орному полі, на площі 50x75 м і на рівні 2 м від тальвету балки та 25-30 м від урізу Дністра. Серед знахідок — відщеп, п'ять пластинчатих сколів, знаряддя (два скреба і скобель) та два уламки. Поселення віднесене до мезолітичних пам'яток типу Лука II-Кам'яниця II.

Зібрано значний підйомний матеріал на поселенні Верин VIII, за 0,75 км на північ від с.Верин Миколаївського району, в урочищі Варениця. Серед знахідок — скребок, пластинчаті сколи, відщепи та відходи доби мезоліту.

Відкрито нове мезолітичне поселення Кульчиці IX за 2,4 км на північний схід від с.Кульчиці Самбірського району, в урочищі Заперелуб. Пам'ятка розташована на мису правого берега р.Потічок, що є допливом правого берега р.Дністер, на рівні 11 м від рівня ріки, на площі 50x100 м. Серед 15 кам'яних артефактів — нуклеуси (2), відщепи (4), пластинка, знаряддя (6) і відходи (2 екземпляри). Із знарядь відзначимо два скребки бічних і один дископодібний, ніж з ретушню зі спинки, різець кутовий і скобель кінцевий. Поселення віднесене до групи пам'яток типу Кам'яниця II-Лука II.

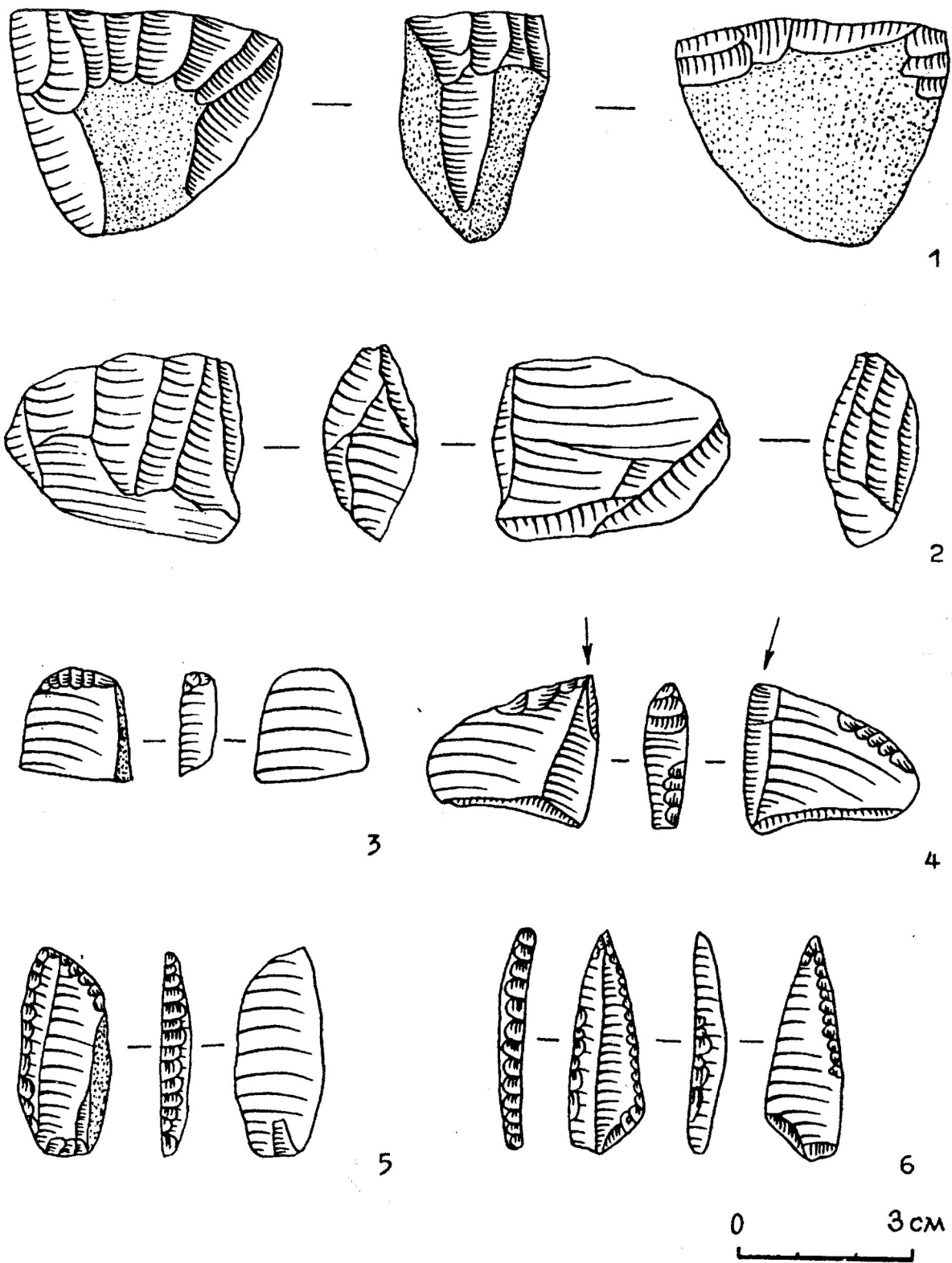

Рис. 1. Навіс Львів VII. Доба мезоліту. Кам'яні вироби.

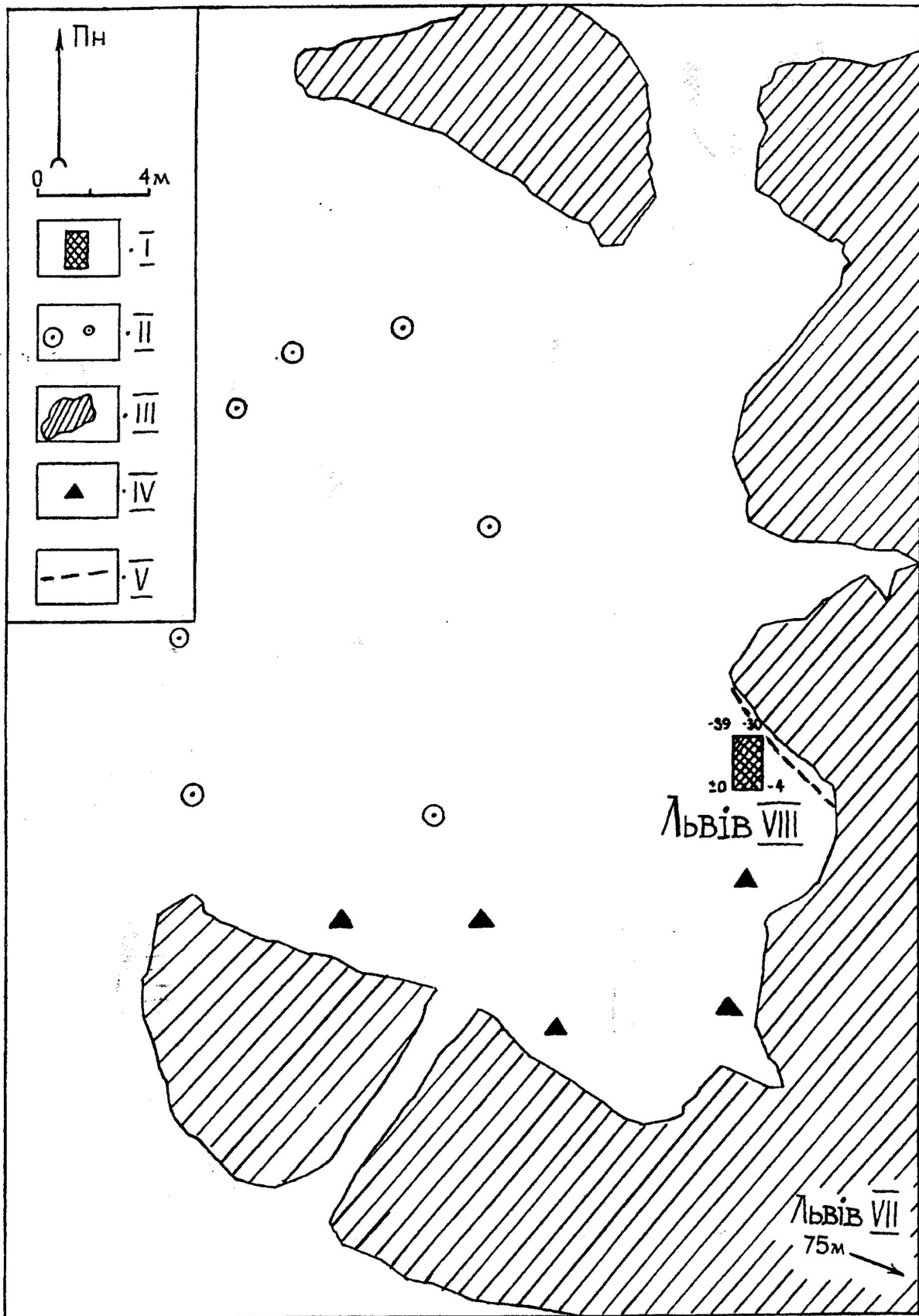
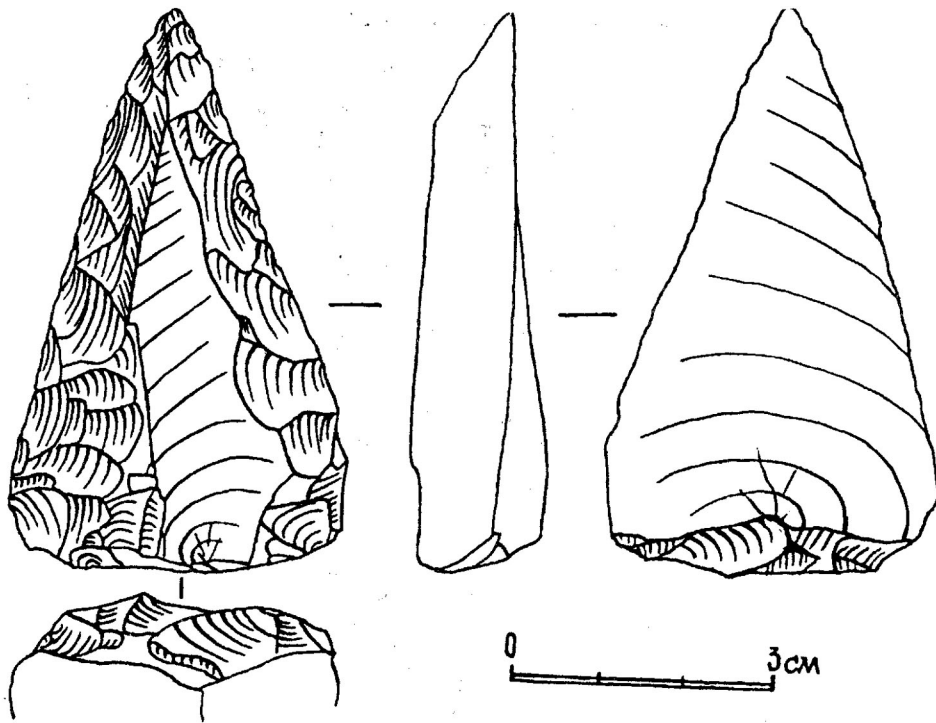
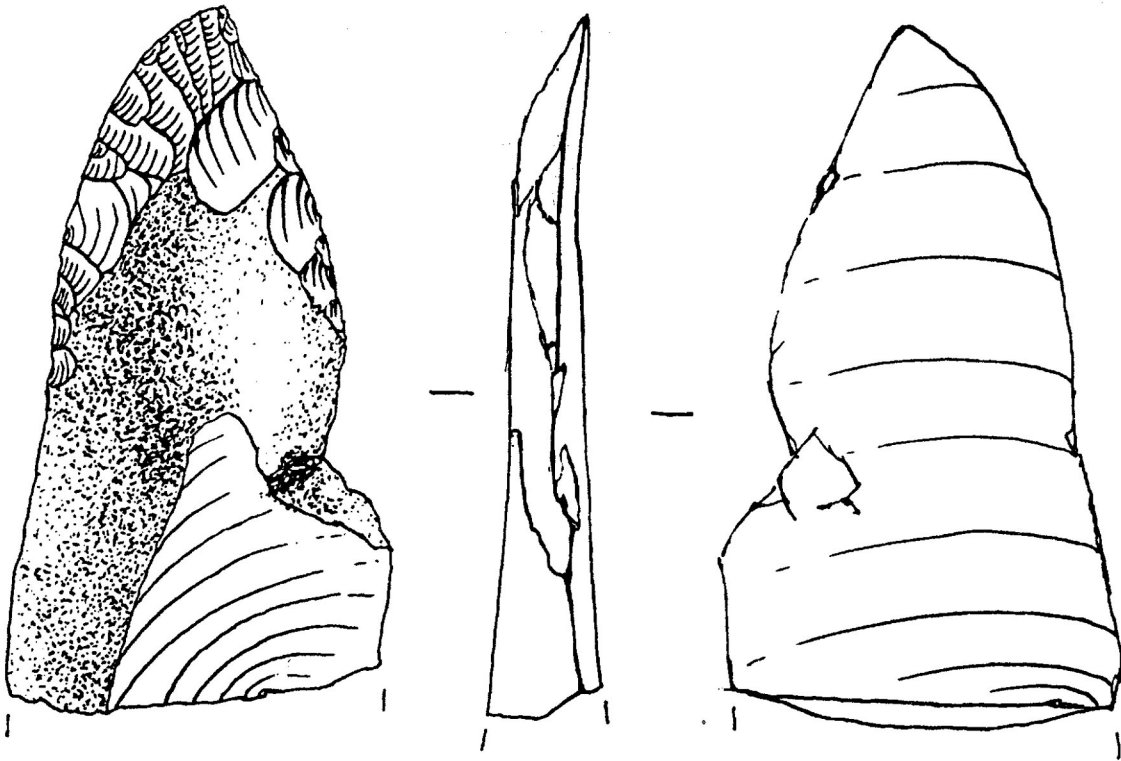

Рис. 2. Навіс Львів VIII. Ситуаційний план.
 I — шурф, II — дерева, III — кам'яні останці,
 IV — крем'яні вироби, V — кордон зависання стелі навісу.

1

2

Рис. 3. Прийма I. V-тий ярус. Грот. Кам'яні знаряддя.
1 — гостроконечник, 2 — фрагмент гостроконечника.

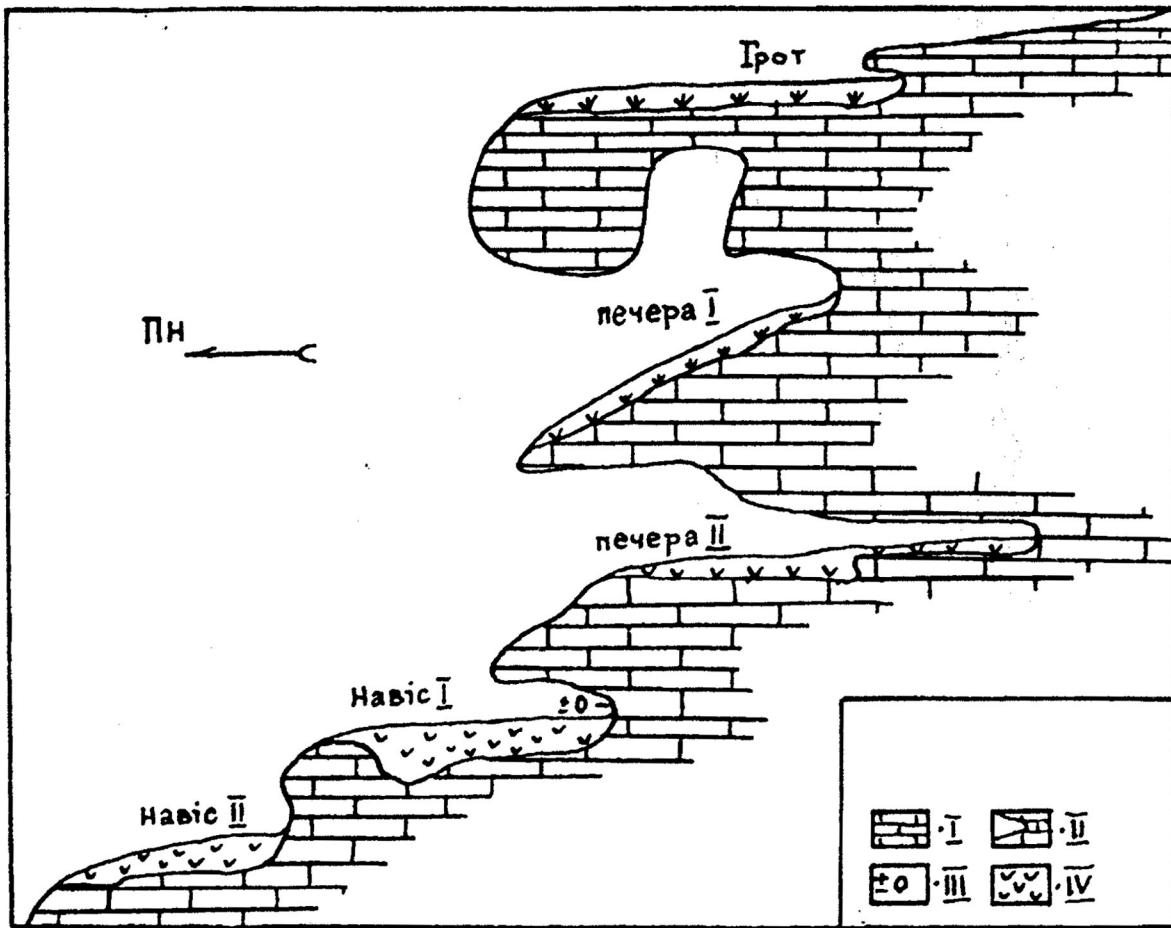

Рис. 4. Печерно-скельний ансамбль Прийма I. Схема-план розташування основних порожнин.
 I — скельна порода, II — репер (нульова точка),
 III — порожнини в скельній породі, IV — відклади ґрунту.